

Tempus

544343-TEMPUS-1-2013-
1-LT-TEMPUS-SMHES
Number of the Grant Agreement
2013-4580/001-001

Education for
Leadership,
Intelligence and Talent
Encouraging

Проект TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту»
Інститут вищої освіти НАПН України

О. Оржель

Університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства

Tempus

544343-TEMPUS-1-2013-
1-LT-TEMPUS-SMHES
Number of the Grant Agreement
2013-4580/001-001

Education for
Leadership,
Intelligence and Talent
Encouraging

**Проект TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту»
Інститут вищої освіти НАПН України**

О. Оржель

Університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства

Навчальний посібник

Київ 2017

УДК 378:[005.35:316.46]](075.8)
О-65

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту вищої освіти НАПН України
(протокол № 3 від 3 липня 2017 р.)

Рецензенти:

М. Нестерова, доктор філософських наук, доцент кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

С. Калашнікова, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту вищої освіти НАПН України.

Оржель О.

О-65 Університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства : навчальний посібник) / О. Оржель. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017. – 40 с.
ISBN 978-617-7288-44-1

Публікацію здійснено у межах Проекту Програми TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту» (ELITE – Education for Leadership, Intelligence and Talent Encouraging) – URL: <http://elite-project.eu>

При підготовці даного посібника також використані матеріали Програми розвитку лідерського потенціалу університетів України – URL: <http://www.britishcouncil.org.ua/programmes/education/ukraine-higher-education-leadership-development-programme>

This publication has been funded with support from the European Union. The publication reflects views only of the authors, and the Union cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

УДК 378:[005.35:316.46]](075.8)

ISBN 978-617-7288-44-1

© Проект Програми TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту» (ELITE – Education for Leadership, Intelligence and Talent Encouraging)

© Оржель О., 2017

Опис модуля

Мета модуля – активізувати дискурс про університетську соціальну відповідальність (далі – УСВ) як форму університетського лідерства, розкрити її потенціал як чинника вдосконалення закладів вищої освіти й суспільного розвитку та надати приклади кращих практик реалізації соціальної відповідальності університетами різних країн.

Цільова аудиторія – діючі та потенційні лідери закладів вищої освіти (далі – ЗВО), керівники різних рівнів управління.

Тематичний план модуля:

- Тема 1. Витоки та чинники університетської соціальної відповідальності
- Тема 2. Сутність та ключові характеристики університетської соціальної відповідальності
- Тема 3. Університети – лідери університетської соціальної відповідальності

Результати навчання:

очікується, що після завершення модуля студент буде:

- *розуміти* лідерську роль вищої освіти у суспільному розвитку, потенціал ЗВО щодо ініціювання та впровадження суспільних змін;
- *розуміти* сутність УСВ;
- *знати та характеризувати* її виміри, форми прояву, вектори і рівні реалізації;
- *оцінювати* ступінь розвинення УСВ власного ЗВО;
- *ідентифікувати* можливі напрями посилення, поглиблення, поширення УСВ;
- *пропонувати* напрями розвитку, складати плани, програми розвитку УСВ власного ЗВО.

Структурно-логічна схема модуля

Модуль – університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства

Мета модуля – активізувати дискурс про УСВ як форму університетського лідерства, розкрити її потенціал як чинника вдосконалення закладів вищої освіти й суспільного розвитку та надати приклади кращих практик реалізації соціальної відповідальності університетами різних країн

Цільова аудиторія – діючі та потенційні керівники (різних рівнів управління) ЗВО

Теми	Результати навчання	Методи навчання в аудиторії	Самостійна робота Методи оцінювання результатів навчання
Тема 1. Витоки та чинники університетської соціальної відповідальності	<i>Розуміти</i> лідерську роль вищої освіти у суспільному розвитку, потенціал ЗВО щодо ініціювання та впровадження суспільних змін <i>Розуміти</i> сутність УСВ	Лекція-презентація Практичне заняття	Ознайомлення з рекомендованими джерелами Практичне завдання
Тема 2. Сутність та ключові характеристики університетської соціальної відповідальності	<i>Знати</i> та характеризувати виміри, форми прояву, вектори і рівні реалізації УСВ <i>Оцінювати</i> ступінь розвинення УСВ власного ЗВО	Лекція-презентація Практичне заняття	Ознайомлення з рекомендованими джерелами Практичне завдання
Тема 3. Університети – лідери університетської соціальної відповідальності	<i>Ідентифікувати</i> можливі напрями посилення, поглиблення, поширення УСВ <i>Пропонувати</i> напрями розвитку, скласти плани, програми розвитку УСВ власного ЗВО	Лекція-презентація Практичне заняття	Ознайомлення з рекомендованими джерелами Практичне завдання

Структура та обсяг	Аудиторна робота	Самостійна робота
Тема 1.	2 год.	3 год.
Тема 2.	2 год.	3 год.
Тема 3.	2 год.	3 год.
Всього – 15 год., 0,5 кредиту	6 год.	9 год.

Підсумковий контроль:

- Тест
- Захист індивідуального проекту (на основі виконання інтегрованого практичного завдання)

Тема 1. Витоки та чинники університетської соціальної відповідальності

Теоретичний матеріал

Університетське лідерство та УСВ

Поняття	<p>Університетське лідерство проектом Темпус ELITE¹ тлумачиться кількома способами:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) як розвиток управлінського потенціалу ЗВО, управління університетом на засадах лідерства задля покращення якості освітніх послуг, збільшення конкурентоспроможності; 2) як конкуренція між університетами шляхом визначення рівня конкурентоспроможності одного ЗВО порівняно з іншими, вітчизняними чи закордонними; як виявлення університетів – лідерів у вітчизняних та міжнародних рейтингах; 3) як прояв лідерського потенціалу університету в суспільному житті, цілеспрямована діяльність університету з метою сприяння розвитку території, де знаходиться університет, розв’язання проблем певної галузі або сектору, надання підтримки громаді, спільноті або окремій людині, якщо ті потребують допомоги. Інакше кажучи, університетське лідерство може проявляти себе через соціальну відповідальність ЗВО, його участь у розв’язанні суспільно значущих проблем.
----------------	---

Третій прояв університетського лідерства є найменш поширеним та найменш дослідженим в Україні.

Натомість в інших країнах, як розвинених державах, так і країнах третього світу, цей прояв університетського лідерства є доволі розвиненим. Звернення до міжнародного досвіду надає багато прикладів реалізації УСВ, свідчить про розмаїття форм і підходів до організації співпраці університету із територіальними громадами, органами місцевого самоврядування, громадянськими суспільством або бізнесом. Лідерами вважаються ті ЗВО, що є драйверами соціально-економічного розвитку територіальної громади чи регіону, промислової галузі чи соціально-гуманітарної сфери, генераторами новітніх технологій чи інноваційних технічних рішень.

Дискурс про університетську соціальну відповідальність поширюється, починаючи з кінця ХХ та особливо активно на початку ХХІ століття. Частково це пов’язано з обговоренням корпоративної соціальної відповідальності та її екстраполяцією на сучасний університет як корпорацію, частково пояснюється зростанням ролі ЗВО у сучасному світі, коли саме університетам належить роль суспільних лідерів, здатних запропонувати рішення для розв’язання економічної кризи, пом’якшення напруги між соціоетнічними або соціокультурними групами, надати рецепти для психологічної реабілітації тощо.

Узагальнено УСВ можна визначити як усвідомлення університетом своїх зобов’язань перед внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами. Втім, жодне з визначень не буде повним і передбачатиме доповнення або коригування формулювань. Як і в випадку із визначенням лідерства, кожного разу знайдеться дослідник-теоретик або експерт-практик, який намагатиметься дати власне, більш повне, досконале та системне визначення УСВ.

Крім того, важливо привернути увагу до світових лідерів УСВ: університетів, що увійшли до світового рейтингу QS STARS, або стали засновниками та учасниками університетських мереж та асоціацій, які практикують і пропагують УСВ.

1

Роль університету у розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади / авторський колектив: О. Аарна, Д. Гудонієне, О. Гузар та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – С. 25.

2

World Conference on Higher Education: Higher Education in the Twenty-first Century. Vision and Action. – UNESCO, Paris 5–9 October, 1998. – URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001163/116345E.pdf>

3

Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку // Всесвітня конференція з вищої освіти. – 2009: UNESCO, Париж, 5–8 липня 2009 року. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011

4

Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку // Всесвітня конференція з вищої освіти. – 2009: UNESCO, Париж, 5–8 липня 2009 року. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011

Зростання ролі вищої освіти у процесах соціально-економічного розвитку

Поширена думка, що вперше питання соціальної відповідальності університетів було поставлено на порядок денний Всесвітньою декларацією про вищу освіту для XXI ст., прийнятою конференцією ЮНЕСКО у 1998 році, Стаття 1 якої (серед інших місій) згадує про місію вищої освіти сприяти стійкому розвитку та вдосконаленню суспільства взагалі (mission to contribute to the sustainable development and improvement of society as a whole)².

За десять років від зазначеної події у Комюніке Всесвітньої конференції з вищої освіти «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку», що пройшла у 2009 році під егідою ЮНЕСКО, з'являється розділ «Соціальна відповідальність вищої освіти», де окреслені зобов'язання ЗВО щодо сприяння «сталому розвитку, миру, добробуту і реалізації прав людини...»³ (Вставка 1). Комюніке покладає на ЗВО відповідальність за краще розуміння проблем сьогодення, їх соціальний, економічний, науковий і культурний виміри; усвідомлення глобальних викликів, включно із продовольчою безпекою, кліматичними змінами, браком водних ресурсів, необхідністю запровадження відтворювальних джерел енергії та збільшення уваги до охорони здоров'я; закликає ЗВО просувати критичне мислення і активну громадянську позицію, збільшити свою міждисциплінарну спрямованість і сприяти освіті соціально відповідальних громадян; висловлює сподівання, що вища освіта сприятиме сталому розвитку, миру, добробуту, реалізації прав людини, захисту цінностей демократії. Служіння вищої освіти суспільству є однією з провідних тем Комюніке.

Вставка 1

Соціальна відповідальність вищої освіти⁴

1. Вища освіта як суспільне благо є відповідальністю усіх заінтересованих сторін, особливо урядів.
2. Стоячи перед складністю теперішніх і майбутніх глобальних викликів, вища освіта має соціальну відповідальність для нашого розуміння багатогранних проблем, які включають соціальний, економічний, науковий і культурний виміри і нашу здатність відповідати їм. Вона має привести суспільство до створення глобальних знань, які б відповідали глобальним викликам, між іншим викликам продовольчої безпеки, зміни клімату, розподілу водних ресурсів, міжкультурного діалогу, запровадження відтворювальних джерел енергії та охорони здоров'я.
3. Заклади вищої освіти, через їх основні функції (дослідження, навчання і послуги громадськості), що здійснюються в контексті інституційної автономії та академічної свободи, мають збільшити свою міждисциплінарну спрямованість і просувати критичне мислення і активну громадянську позицію. Це сприяло би сталому розвитку, миру, добробуту і реалізації прав людини, зокрема рівності статей.
4. Вища освіта має не тільки надавати тверді навички для теперішніх і майбутніх поколінь, але й сприяти освіті соціально відповідальних громадян, які прагнуть до створення миру, захисту прав людини і цінностей демократії.
5. Існує потреба у більшій інформації, відкритості і прозорості щодо різних місій і роботи індивідуальних закладів.
6. Автономія – необхідна вимога для здійснення інституційних місій через якість, відповідність, ефективність, прозорість і соціальну відповідальність.

Університетська соціальна відповідальність та Болонський процес

Вагомий внесок у розвиток університетської соціальної відповідальності зробив Болонський процес. Вже Празьке комюніке (2001 р.) проголошувало – як одне з завдань Болонського процесу – забезпечення рівного доступу до вищої освіти, незалежно від статі, етнічного походження, соціального статусу тощо⁵.

Соціальний вимір (social dimension) до Болонського процесу був внесений Лондонським комюніке (2007 р.) Визнаючи, що студентська спільнота повинна віддзеркалювати розмаїтість і різноманітність суспільства, Лондонське комюніке одночасно закликала університети до належного забезпечення студентських послуг, створення гнучких траєкторій навчання та збільшення на основі рівних можливостей представництва студентських груп, що репрезентують різні соціальні верстви і категорії⁶.

Наступні документи Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area, EHEA) уточнювали зобов'язання ЗВО в рамках соціального виміру. Наприклад, Єреванське комюніке (2015 р.) роз'яснює, що посилення соціального виміру вищої освіти пов'язано із гендерною рівновагою, розширенням доступу до вищої освіти та можливостей завершити навчання, включно із можливостями міжнародної мобільності для студентів, що належать до соціально вразливих груп населення; ЗВО мають позитивно реагувати на соціальне й культурне розмаїття, зважати на демографічні зміни та враховувати їх, розробляючи навчальні програми та пропонуючи їх різним категоріям громадян⁷.

У 2015 р. було ухвалено Стратегію розвитку соціального виміру та навчання впродовж життя до 2020 р. Цей документ покладає на ЗВО зобов'язання виявити та подолати (зменшити) бар'єри на шляху до вищої освіти, заохочує до запровадження та створення умов для навчання впродовж життя, забезпечення студентських послуг, надання консультацій, внесення змістовних та організаційних змін в освітні програми, їх прилаштування до потреб різних груп студентів⁸. Стратегія наголошує на гнучкості підходів до організації освітнього процесу, зокрема студентоцентрованому викладанні та навчанні, застосуванні новітніх технологій та опрацюванні методик, що мають допомогти не тільки розпочати навчання для нетрадиційних груп студентів, але й завершити його та отримати диплом. Наприклад, коли йдеться про «дорослих студентів», що здобувають вищу освіту, оскільки на ринку праці відсутній попит на їх попередні кваліфікації, ЗВО можуть запропонувати спеціальний розклад занять у вечірній час або у вихідні, запропонувати психологічну підтримку або організувати «дитячий садок» на території ВНЗ, щоб студенти-батьки мали можливість навчатися у вечірній час.

У Звіті робочої групи на підтримку Болонського процесу з питань соціального виміру та навчання впродовж життя (2015 р.) сформульовані такі очікування від ЗВО:

- розроблення та запровадження інституційних стратегій, націлених на розширення доступу до вищої освіти;
- збільшення серед студентського населення представництва вразливих груп, недостатньо представлених у системі вищої освіти;
- створення більш сприятливого середовища на підтримку викладачів, які мають відповісти на нові педагогічні та дидактичні вимоги та запити, що надходять від більш різноманітної студентської спільноти⁹.

Звіт тісно пов'язує соціальний вимір та навчання впродовж життя, а також ставить успішність першого і другого в залежність від надання університетами належної освітньої підтримки: консультаційних послуг, студентоцентрованого навчання, здійснення процедур визнання попередніх періодів навчання тощо.

Хоча Болонське *acquis* (надбання) тлумачить університетську соціальну відповідальність доволі вузько, добровільно-обов'язкова природа Болонських принципів та конкретність зобов'язань, які вони накладають на ЗВО, безумовно допомогли утвердженню і просуванню соціальної відповідальності європейських університетів.

5

Towards the European Higher Education Area // Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001. – URL: http://media.ehea.info/file/2001_Prague/44/2/2001_Prague_Communique_English_553442.pdf

6

Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world // London Communiqué of May 18th 2007. – URL: http://media.ehea.info/file/2007_London/69/7/2007_London_Communique_English_588697.pdf

7

YEREVAN COMMUNIQUÉ // Ministerial conference of May 14-15 2015. – URL: http://media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/Yerevan_CommuniqueFinal_613707.pdf

8

Widening Participation for Equity and Growth: A Strategy for the Development of the Social Dimension and Lifelong Learning in the European Higher Education Area to 2020. – URL: <http://www.euroosvita.net/prog/data/attach/4023/strategy-for-the-development-of-the-social-dimension-and-lifelong-learning-in-the-european-higher-education-area-to-2020.pdf>

9

REPORT OF THE 2012–2015 BFUG WORKING GROUP ON THE SOCIAL DIMENSION AND LIFELONG LEARNING TO THE BFUG REPORT OF THE 2012–2015. – URL: <http://bologna-revan2015.ehea.info/files/Report%20of%20the%202012-2015%20BFUG%20WG%20on%20the%20Social%20Dimension%20and%20Lifelong%20Learning%20to%20the%20BFUG.pdf>

10

Comparative Research on University Social Responsibility in Europe and Development of a Community Reference Framework (EU-USR). – URL: <http://www.eu-usr.eu>

11

Standards for University Social Responsibility. – URL: <http://www.eu-usr.eu/wp-content/uploads/2014/09/USRstandardsv15.pdf>

12

Comparative Research on University Social Responsibility in Europe and Development of a Community Reference Framework (EU-USR). – URL: http://www.eu-usr.eu/?page_id=533

13

Enhancing the Social Characteristics and Public Responsibility of Israeli Teaching through a HEI-Student Alliance ESPRIT. – URL: <https://www.tempus-esprit.org>

Європейські проекти на підтримку університетської соціальної відповідальності

У контексті формування ЄНЕА Європейським Союзом (ЄС) було профінансовано, принаймні, два проекти, присвячених вивченню та актуалізації університетської соціальної відповідальності. Перший проект «Comparative Research on University Social Responsibility in Europe and Development of a Community Reference Framework» (EU-USR) був ініційований у рамках програми ЄС «Навчання упродовж життя» (Lifelong learning programme) і об'єднав 12 партнерів (переважно університетів) з 5 держав-членів ЄС у намаганні розробити рамкову модель університетської соціальної відповідальності та дав змогу провести порівняльне дослідження підходів і практик соціальної відповідальності на прикладі 40 провідних європейських університетів¹⁰.

Напрацювання проекту були узагальнені у Маніфесті, Матриці (рамковій моделі) та Стандартах університетської соціальної відповідальності¹¹. Спочатку Матриця мала чотири тематичні блоки:

1. Дослідження, навчання, підтримка навчального процесу та участь у житті суспільства, громади.
2. Врядування (внутрішні політики, стратегії, процедури, процеси).
3. Екологічна і соціальні стійкість.
4. Сумлінні та справедливі практики.

У кінцевому варіанті Матриця університетської соціальної відповідальності має сім рубрик та загалом 59 положень (стандартів); до вищезгаданих рубрик додалися:

- Довіра, прозорість, відкритість і підзвітність.
- Етика, права, повага, справедливість.
- Демократія, громадянство, суспільний розвиток.

Стандарти УСВ, запропоновані проектом EU-USR, базуються але не повторюють Стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000, а також спираються на документи UNESCO і Ради Європи, Цілі розвитку тисячоліття ООН, Болонські декларації.

Маніфест проекту EU-USR відкритий для підписання усіма зацікавленими університетами¹².

Наступний проект «ESPRIT: Enhancing the Social Characteristics and Public Responsibility of Israeli Teaching through a HEI-Student Alliance» реалізовувався консорціумом 5 європейських та 6 ізраїльських партнерів у рамках Програми TEMPUS і зосередився на вивченні університетської соціальної відповідальності ЗВО Ізраїлю¹³. Проект аналізує УСВ у контексті Болонського процесу і відповідно підходить до її оцінювання через:

- забезпечення (полегшення) доступу до вищої освіти;
- надання матеріальної та психологічної підтримки студентам;
- увагу до побутових умов та якості життя (наприклад, спортивна інфраструктура, розмаїття культурного життя, спеціальні послуги для студентів, які працюють тощо);
- урахування особливих потреб окремих груп студентів (наприклад, який процент студентів з інвалідністю навчається у ВНЗ, яку специфічну підтримку вони отримують);
- наявність чи відсутність дискримінації;
- пропагування рівного ставлення, гендерної рівності;
- захист прав студентів;
- інші виду студентських послуг.

Водночас проект вважає важливим «стовпом» університетської соціальної відповідальності залучення студентів до активного суспільного життя та громадської діяльності. Для вимірювання соціальної відповідальності різних ЗВО проектом розроблено інструмент бенчмаркінгу¹⁴ (Social Benchmarking Tool), анкета якого включає 89 запитань, та проведено пілотне онлайн-дослідження соціальної відповідальності ізраїльських університетів – учасників проекту ESPRIT. У подальших планах проекту – проведення онлайн-вимірювання ступеня соціальної відповідальності для порівняння ситуації у різних ЗВО Ізраїлю.

Також проектом запропоновано модель соціально насиченого навчального плану (Socially Engaged Curriculum), яка з-поміж іншого включає: завдання для студентів, що передбачають взаємодію студентів із громадою (наприклад, польові дослідження, громадські проекти тощо), залучення роботодавців, інших зовнішніх стейкхолдерів до оцінювання результатів навчання та інші підходи.

У відкритому доступі наявні документи проекту, що детально описують історію формування корпоративної соціальної відповідальності (далі – КСВ) та університетської соціальної відповідальності, досліджують вплив першої на становлення другої, аналізують різні концепції університетської соціальної відповідальності, що дає змогу дати робоче визначення університетській соціальній відповідальності та виокремити її як специфічний вид соціальної відповідальності, що відрізняється від КСВ.

Вставка 2

Університетська соціальна відповідальність у концепції проекту ESPRIT

Проект пропонує таке визначення УСВ:

Соціальна відповідальність вищої освіти пов'язана із зобов'язаннями закладів і студентів співпрацювати та робити свій внесок у розвиток суспільства, громади, довкола якої університет здійснює свою діяльність, та включає ті заходи, дії, до яких вдається університетська спільнота, щоб реалізувати ці зобов'язання.

Соціальна відповідальність ЗВО складається з двох взаємопов'язаних сфер: перша стосується організаційного (внутрішньоінституційного) виміру УСВ і проявляється через: місію, організаційну культуру, політику, правила, управлінські практики тощо. Друга формується шляхом взаємодії між університетською спільнотою і громадою та включає розмаїття форм співпраці та партнерства між ЗВО і різними стейкхолдерами: громадянами, органами влади, бізнесом тощо. Найчастіше, зовнішня сфера соціальної відповідальності ЗВО формується освітніми програмами, дослідницькими проектами та ініціативами, адресованими територіальній громаді і спрямованими на її соціальний розвиток та економічне зростання¹⁵.

Обидва вищезазначені проекти зробили значний внесок у розвиток теоретико-концептуальних засад університетської соціальної відповідальності, оскільки змогли показати його складну і багатовимірну природу і водночас розробити інструменти для оцінювання і вимірювання цього явища, а також запропонувати м'які стандарти для наслідування іншими ЗВО.

14

TEMPUS ESPRIT: The Social Benchmarking Tool. – URL: https://docs.wixstatic.com/ugd/1556f8_30cc19088f7243c3949a5fdc7ec92f99.pdf

15

Enhancing the Social Characteristics and Public Responsibility of Israeli Teaching through a HEI-Student Alliance ESPRIT. – URL: <https://www.tempus-esprit.org/about1-cblz>

16

Gravas A. Corporate Social Responsibility and Organizational Psychology: An Integrative Review. – In: *Frontiers in Psychology*, 16 February 2016. – URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00144>

17

Mapping Social Engagement and Responsibility. – URL: https://media.wix.com/ugd/1556f8_88a201993ebd4319b21035cf77f0ec4e.pdf

18

Amazon Corporate Social Responsibility. – URL: <http://research-methodology.net/amazon-corporate-social-responsibility>

Становлення університетської соціальної відповідальності під впливом корпоративної соціальної відповідальності

Становлення економіки знань, зростання ролі вищої освіти і піднесення ЗВО на провідні позиції лідерів суспільного розвитку стали важливими чинниками формування УСВ. Здебільшого цей процес відбувався під впливом КСВ, яка, починаючи з 1960-х років, інтенсивно розвивалася в країнах західного світу, країнах перехідного періоду, країнах, що розвиваються тощо.

Групою дослідників спостерігалось, що в останнє десятиріччя кількість робіт, присвячених КСВ, подвоїлася, порівняно з попередніми роками, що свідчить про актуальність даного питання, з одного боку, та його дослідницьку невичерпність через його складність і багатоаспектність – з іншого¹⁶. Нині, після шістдесяти років досліджень, не існує однієї домінуючої теорії КСВ, натомість наявні багато концепцій, поглядів, підходів до визначення та тлумачення КСВ, а також віртуальних платформ, центрів, асоціацій, що накопичують, аналізують і поширюють інформацію про КСВ, розробляють рекомендації та допомагають компаніям втілити програми КСВ.

Якщо перші дослідження університетської соціальної відповідальності розглядали ЗВО як корпорацію, що має нести відповідальність за наслідки своєї діяльності та вплив на довкілля, суспільство, промисловість, на своїх клієнтів та працівників, то на цьому етапі концептуалізації УСВ остання розглядається як самостійна і відмінна від КСВ теорія.

Разом з тим КСВ і УСВ мають багато спільного. Як КСВ, так і УСВ насамперед реалізуються через політику, стратегії, програми, проекти, практики соціальної відповідальності, спираючись на схожі принципи та цінності. Для КСВ і УСВ характерні схожі напрями діяльності: наприклад, волонтерство, філантропія, трансфер знань і технологій, освітні програми для дітей, юнацтва, молоді, залучення місцевих громадських активістів до процесів вироблення і ухвалення рішень корпорацією або ЗВО.

Серед багатьох аспектів, що відокремлюють УСВ від КСВ, найчастіше згадують таке: призначення корпорації – це збільшення прибутку; тому корпорація у своїх намірах розробити і запровадити програму КСВ має одночасно і окремо дбати про своїх акціонерів і стейкхолдерів. Подібні завдання не стоять перед ЗВО, які переважно є неприбутковими організаціями і не мусять піклуватися про збільшення прибутку для акціонерів¹⁷.

Діяльність ЗВО зосереджена довкола знань: їх продукування, збереження, поширення та застосування на практиці. Тому логічним і очевидним є очікування, що УСВ буде реалізовуватися через певні операції зі знаннями:

- оновлення змісту освітніх програм, включення тем, що відповідають запитам суспільства;
- вибір теми наукового дослідження, актуального для даної територіальної громади (наприклад, соціальна реабілітація внутрішньо переміщених осіб);
- інформаційна кампанія із суспільно значущої теми (наприклад, що таке тероризм і як захиститися від нього, або як допомогти ветеранам АТО із посттравматичним синдромом).

Корпорації теж можуть пропагувати нові знання чи новітні технології, пропонувати курси, програми, просвітницькі заходи, але масштаб їх роботи із інформацією і знаннями буде значно обмеженим. Наприклад, торговельна онлайн-компанія Amazon.com має програму «Amazon's Device Donation Program» і дарує електронні пристрої школам, розташованим навколо логістичних центрів компанії¹⁸. Компанія Microsoft реалізує в Україні та інших країнах світу масштабну програму «Освіта», яка адресована педагогам, учням, студентам, керівникам освітніх закладів і пропонує курси для вчителів, онлайн-платформи для професійного спілкування і співпраці, навчальні ресурси для дітей, пільги для освітніх закладів, що використовують продукти Microsoft тощо.

Як для корпоративного сектору, так і для ЗВО важливою віхою у розвитку соціальної відповідальності стало запровадження у 2010 р. міжнародного стандарту ISO 26000 із соціальної відповідальності, який розроблявся за участю 500 міжнародних експертів з різних країн і континентів, дозволило суттєво систематизувати накопичені знання і здобутий практичний досвід та упорядкувати концепції соціальної відповідальності для різних типів організацій та установ¹⁹.

Вставка 3

Стандарт ISO 26000 визначає соціальну відповідальність у такий спосіб²⁰:

- це відповідальність організації за вплив, який мають її рішення та діяльність на суспільство й довкілля, що завдяки прозорості та етичній поведінці:
 - ✓ сприяє стійкому розвитку, включно із підтримкою громадського здоров'я і суспільного добробуту;
 - ✓ відповідає очікуванням стейкхолдерів;
 - ✓ узгоджується з нормами діючого права та міжнародними нормами поведінки;
 - ✓ пронизує організацію в цілому та регулярно практикується в усіх формах її діяльності та стосунків.

Стандарт ISO 26000 визначає головні принципи соціальної відповідальності, які характерні як для прибуткових підприємств, так і для громадських організацій і об'єднань; як для міжнародних корпорацій, так і для малого і середнього бізнесу регіонального масштабу. До них належать: підзвітність, прозорість, етична поведінка, повага до інтересів стейкхолдерів, визнання верховенства права, повага до міжнародних норм поведінки, повага до прав людини.

Також стандарт окреслює сім ключових тематичних блоків, пов'язаних із соціальною відповідальністю:

- 1) права людини;
- 2) трудові відносини;
- 3) довкілля;
- 4) сумлінні / справедливі практики (Fair operating practices);
- 5) права споживачів;
- 6) участь громад і суспільний розвиток (Community involvement and development);
- 7) належне організаційне врядування (управління).

Організаційне врядування має інтегративну функцію, об'єднуючи решту тематичних блоків під егідою належного управління (врядування). Зміст кожного з тематичних блоків розкривається через кілька актуальних для даного блока проблем (issues). Наприклад:

- Для тематичного блоку «Сумлінні / справедливі практики» актуальними проблемними питаннями є: протистояння корупції; відповідальна співпраця з політиками; чесна конкуренція; повага до прав власності тощо.
- Для тематичного блоку «Довкілля» актуальними проблемними питаннями є: запобігання забрудненню; ощадливе використання ресурсів; захист довкілля, біорозмаїття та відновлення природного середовища; пом'якшення наслідків кліматичних змін.

Надалі кожне проблемне питання розкривається через низку положень / рекомендацій, що розкривають бажаний стан речей у даній сфері та з рештою утворюють стандарт. Наприклад, для тематичного блоку «Належне організаційне врядування» актуальне проблемне питання визначено як «процеси і структури ухвалення рішень». Удосконалення вищезазначених процесів і структур можливе за такими напрямками:

- запровадження системи заохочень для стимулювання соціальної відповідальності;
- внесення структурних та організаційних змін з метою уможливлення залучення зовнішніх (третіх) сторін для ухвалення важливих рішень (наприклад, фінансових);
- налагодження змістовної двосторонньої комунікації зі стейкхолдерами;
- запровадження процедур з відстеження виконання та звітування за рішення, що стосуються соціальної відповідальності тощо.

19

ISO 26000 – Social responsibility. – URL: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

20

ISO 26000 – Social responsibility. – URL: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

21

ISO 26000:2010 Guidance of social responsibility. – URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>

Загалом до стандарту ISO 26000 увійшло 258 положень / рекомендацій за усіма тематичними блоками²¹.

Важливе місце у Стандарті ISO 26000 займають стосунки зі стейкхолдерами: стандарт дає визначення стейкхолдерам, упорядковує їх у категорії та групи (наприклад, клієнти, покупці, постачальники, урядові структури, місцеві мешканці, постійні працівники компанії, сезонні робітники, активісти – екологи тощо); тлумачить термін «stakeholder engagement» як взаємодію, діалог зі стейкхолдерами з метою збільшення обізнаності задля подальшого ухвалення управлінських рішень.

Оформлення стандарту ISO 26000 стало важливою віхою у розвитку концепції соціальної відповідальності, оскільки на етапі його розроблення та запровадження були узгоджені основні поняття і терміни, надані їх визначення, сформульовані принципи, окреслені тематичні блоки, що формують соціальну відповідальність, вироблені ключові ознаки і характеристики цього явища.

Висновок

Стрімкому розвитку УСВ на початку XXI ст. сприяли кілька факторів:

- глобальне усвідомлення важливості вищої освіти і зростання ролі ЗВО у процесах соціально-економічного розвитку;
- вироблення і ухвалення на загальноєвропейському та міжнародному рівнях низки документів, що спонукають держави і ЗВО до практикування соціальної відповідальності;
- поширення практик КСВ висококонкурентного приватного сектору в університетському середовищі.

Практичні завдання

«Соціальна відповідальність вищої освіти»

1. Проаналізуйте Комюніке Всесвітньої конференції ЮНЕСКО з вищої освіти «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» від 5–8 липня 2009 року (за посиланням: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011).
2. Охарактеризуйте його положення за такими параметрами:
 - 1) реалістичні та впроваджені у сферу вищої освіти / у моєму ЗВО;
 - 2) реалістичні, але не впроваджені у сферу вищої освіти;
 - 3) нереалістичні, і тому не можуть бути впроваджені у сферу вищої освіти.
3. За результатами аналізу заповніть шаблон.

Шаблон для виконання

Положення Комюніке «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку»	Аргументи
Реалістичні та впроваджені у сферу вищої освіти / у моєму ЗВО	
Реалістичні, але не впроваджені у сферу вищої освіти	
Нереалістичні, і тому не можуть бути впроваджені у сферу вищої освіти України	

«Соціальний вимір Болонського процесу»

1. Охарактеризуйте соціальний вимір Болонського процесу.
2. Надайте аргументовані відповіді на такі запитання:
 - a) Які вимоги Болонський процес ставить перед державами, що приєдналися до нього?
 - b) Наскільки часто питання соціального виміру Болонського процесу обговорюються українськими освітянами?
 - c) Наскільки ці питання актуальні для вітчизняної вищої освіти?
 - d) Чи варто приділяти соціальному виміру Болонського процесу більше уваги?
3. Оформіть відповіді у формі шаблону. Впишіть у шаблон інші запитання щодо соціального виміру Болонського процесу, які б Ви хотіли обговорити з колегами. Після обговорення впишіть їх відповіді у Ваш шаблон.

Шаблон для виконання

Запитання	Відповідь	Аргументи
a		
b		
c		
d		

«Маніфест UCSB проекту «EU-USR: Comparative Research on University Social Responsibility in Europe and Development of a Community Reference Framework»

1. Проаналізуйте маніфест UCSB проекту «EU-USR: Comparative Research on University Social Responsibility in Europe and Development of a Community Reference Framework» (Вставка 4).
2. У парі з колегою обговоріть такі запитання:
 - a) Чи потрібен даний маніфест Вашому ЗВО?
 - b) Чи актуальний цей документ для Української держави на даному етапі її розвитку?
 - c) Чи готові Ви, Ваші колеги підписатися під маніфестом європейського проекту?
3. Результати обговорення занесіть у шаблон для виконання завдання.

Шаблон для виконання

Запитання	Відповідь, аргументи	
	Я	Колега
a		
b		
c		

Вставка 4

The Manifesto

We, the signatories of this Manifesto that has been developed by the EU-USR Project co-funded by the Lifelong Learning Programme of the European Union:

1. Believe that all Universities have a public interest mission and what they do –in terms of teaching, research and public engagement must reflect the values of equity, social cohesion, non-discrimination, inclusion and access, sustainability, awareness of societal needs at local and global level; and thus allow them to become examples of responsible management, civic participation, democracy and positive social impact, being an inspiration for others to do the same and for students in particular;
2. Recognise that the social role of Universities is a concern of the UN, UNESCO, the Council of Europe, the European Union and others, and is an object of interest of several existing networks at international level, but also observe that awareness and implementation strategies are not equally developed in all countries and institutions, leaving many well intentioned actors in conditions of uncertainty and lack of practical support when they want to drive change in the direction of University Social Responsibility;
3. Recognise the inspirational value that Corporate Social Responsibility Standards (ISO26000) may have in the development of University Social Responsibility approaches, but also the need to re-conceptualize them when applied to institutions that have by definition a prevailing social mission articulated in their different functions (teaching, research and public engagement);
4. Understand that each University may have a different profile, objectives and expected achievements in the field of Social Responsibility, but also that reference standards may help to identify relevant areas and objectives to be achieved, as well as to structure collaboration;
5. Propose new Standards for University Social Responsibility, the product of analysis of a wide range of evidence, a series of benchmarking visits and consultations; promote the use of these standards to benchmark, self-assess, peer review and exchange information and knowledge about USR policies , strategies and practices across the EHEA , to help move beyond principle declarations and isolated good practices to generalized adoption of University Social Responsibility standards and review procedures;
6. Call for a new commitment to systematically work together to achieve this goal, and offer the opportunity to undertake practical peer-reviewing activities, renewed advocacy and, more in general, collaboration on the theme of University Social Responsibility among existing networks and interested Universities;
7. Propose an operational networking and community environment to share information, understanding, focused advocacy in support of University Social Responsibility, and to support innovative practices through the proposed operational tools.

I Endorse This Manifesto

Список рекомендованих джерел

1. Роль університету у розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади / авторський колектив: О. Аарна, Д. Гудонієне, О. Гузар та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 100 с.
2. World Conference on Higher Education: Higher Education in the Twenty-first Century. Vision and Action. – UNESCO, Paris 5–9 October, 1998. – URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001163/116345E.pdf>.
3. Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку // Всесвітня конференція з вищої освіти. – 2009: UNESCO, Париж, 5–8 липня 2009 року. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011.
4. Towards the European Higher Education Area // Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001. – URL: http://media.ehea.info/file/2001_Prague/44/2/2001_Prague_Communique_English_553442.pdf.
5. Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world // London Communiqué of May 18th 2007. – URL: http://media.ehea.info/file/2007_London/69/7/2007_London_Communique_English_588697.pdf.
6. YEREVAN COMMUNIQUÉ // Ministerial conference of May 14-15 2015. – URL: http://media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/YerevanCommuniqueFinal_613707.pdf.
7. Widening Participation for Equity and Growth: A Strategy for the Development of the Social Dimension and Lifelong Learning in the European Higher Education Area to 2020. – URL: <http://www.eurosvita.net/prog/data/attach/4023/strategy-for-the-development-of-the-social-dimension-and-lifelong-learning-in-the-european-higher-education-area-to-2020.pdf>
8. REPORT OF THE 2012–2015 BFUG WORKING GROUP ON THE SOCIAL DIMENSION AND LIFELONG LEARNING TO THE BFUG REPORT OF THE 2012–2015. – URL: <http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/Report%20of%20the%202012-2015%20BFUG%20WG%20on%20the%20Social%20Dimension%20and%20Lifelong%20Learning%20to%20the%20BFUG.pdf>.
9. Standards for University Social Responsibility. – URL: <http://www.eu-usr.eu/wp-content/uploads/2014/09/USRstandardsv15.pdf>.
10. Comparative Research on University Social Responsibility in Europe and Development of a Community Reference Framework (EU-USR). – URL: http://www.eu-usr.eu/?page_id=533.
11. TEMPUS ESPRIT: The Social Benchmarking Tool. – URL: https://docs.wixstatic.com/ugd/1556f8_30cc19088f7243c3949a5fdc7ec92f99.pdf
12. Enhancing the Social Characteristics and Public Responsibility of Israeli Teaching through a HEI-Student Alliance ESPRIT. – URL: <https://www.tempus-esprit.org/about1-cblz>
13. ISO 26000 – Social responsibility. – URL: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>.
14. ISO 26000:2010 Guidance of social responsibility. – URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>.

Тема 2. Сутність та ключові характеристики університетської соціальної відповідальності

Теоретичний матеріал

Виміри, рівні, вектори та форми прояву УСВ

Визначень УСВ так само багато, як і визначень лідерства. Тому замість пошуку найліпшого визначення пропонуємо охарактеризувати це явище через ключові ознаки і характеристики, форми та прояви реалізації. Сьогодні УСВ реалізується через багато вимірів, рівнів, форм проявів, зовнішній і внутрішній вектори реалізації, що, з одного боку, відображає комплексний і розмаїтий характер діяльності сучасного університету, з іншого – віддзеркалює складність і розмаїтість організації сучасного суспільства. Найбільш поширені виміри університетської соціальної відповідальності представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Виміри університетської соціальної відповідальності

Виміри	Приклади
когнітивний	передача знань через освітні програми, просвітництво, навчальні курси для бізнесу, освітні програми для дітей та підлітків, університет третього віку для літніх людей тощо
економічний	ощадливе ставлення до державних коштів, економія та підвищення ефективності, сприяння економічному розвитку громади
етичний	ухвалення етичних кодексів викладача, студента, науковця; моральні зобов'язання керівництва та доброчесність студентів, науковців; програми розвитку волонтерства
правовий	дотримання законів, правил і норм; у разі їх порушення, сплата штрафів; сплата податків
технічний / технологічний	передача технічних знань; лідерство у науково-дослідній сфері, трансфер технологій для соціально-економічного зростання; перехід ЗВО на енергоощадливі технології
екологічний	запобігання забрудненню; подолання наслідків екологічних або техногенних криз; екологічне просвітництво
соціальний	сприяння суспільній згоді, запобігання конфліктам; програми підтримки студентів, що належать до вразливих соціальних груп (біженці, меншини); програми соціальної допомоги для дітей з бідних або багатодітних сімей
соціокультурний	налагодження міжкультурного діалогу; концерти, фестивалі, флешмоби
гуманітарний	боротьба із голодом, постачання питної води, допомога у випадку військових дій, екологічних або техногенних криз; піклування про здоров'я, добробут
філантропічний	програми розвитку благодійництва, організація та участь у краудфандінгових кампаніях

Часто одна ініціатива соціальної відповідальності має одночасно кілька вимірів:

Приклад	Приазовський державний технічний університет має Сертифікат ISO 9001:2008 «Система управління якістю»; сфера сертифікації – послуги у сфері вищої освіти, наукової та культурно-просвітницької діяльності. Надання цього сертифікату гарантує якість управлінських та виробничих процесів (тобто якість освітньої, наукової та культурно-просвітницької діяльності, дотримання принципів доброчесності); якість продукції (якість освітніх програм, затребуваність випускників на ринку праці); якість взаємодії із зовнішнім середовищем (співпраця з працедавцями).
Приклад	University of London (Сполучене Королівство) розробив План поводження з вуглеводневим паливом для ЗВО (The Higher Education Carbon Management Plan (2010–2015)). План передбачав зменшення використання вуглецю та емісії вуглецю, збільшення використання альтернативних джерел енергії, розрахунки вигід і витрат від переходу на новіощадливі технології тощо. Запровадження цього плану University of London посилює його репутацію соціально відповідального ЗВО за екологічним, економічним, технологічним та етичним вимірами. Безкоштовна пропозиція цього Плану іншим університетам має загальний позитивний репутаційний вплив для University of London.

Раніше зазначалося, що реалізація університетської соціальної відповідальності відбувається через зовнішній та внутрішній вектори. Зовнішній вектор націлений на співпрацю з місцевою громадою, глобальне партнерство, гуманітарну допомогу іншій країні; внутрішній вектор формується ініціативами із соціальної відповідальності, що мають змінити на краще життя всередині ЗВО: поліпшити умови праці або освітнє середовище, осучаснити цінності і місію університету, запровадити програми з академічної доброчесності та внутрішнього забезпечення якості, але також організувати дитячий садок для студентів-батьків чи юридичну клініку для надання правової допомоги співробітникам.

Більшість вимірів університетської соціальної відповідальності можуть реалізуватися як через зовнішній, так і внутрішній вектори (табл. 2).

Таблиця 2

Внутрішній та зовнішній вектори різних вимірів УСВ

Виміри	Внутрішній вектор реалізації	Зовнішній вектор реалізації
Когнітивний	Національні технічні університети є ініціаторами і організаторами студентських конкурсів «ІТ-Еврика! Україна», «Битва ІТ-стартапів» та інших; мета конкурсів – пропагувати ІТ, поширювати нові знання, допомогти талановитій молоді реалізувати свої ідеї у партнерстві.	Одеський національний університет економіки пропонує курси з електронної комерції школярам, домогосподаркам, літнім людям.
Економічний	Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана має студентську команду Enactus і щороку бере участь у національних змаганнях Enactus. Це допомагає студентам опанувати економічну науку. Але також щорічні змагання Enactus – це можливість розв'язати певну соціальну, економічну чи екологічну проблему, допомогти громаді (наприклад, створити еко-парк «Нивки») або вразливій спільноті (наприклад, дітям з вадами зору).	

Продовження таблиці 2

Соціальний	У Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця працює Соціально-психологічна служба; серед напрямів діяльності: адаптація студентів 1-го курсу до навчання в університеті; організаційно-виховна робота зі студентами щодо толерантності й терпимості у міжнаціональних відносинах.	Центр аналітичних досліджень «Прагма», створений на базі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, уклав договір із об'єднаною територіальною громадою с. Білозір'я про надання послуг. Угодою передбачено проведення соціологічних досліджень, вивчення проблемних ситуацій для прийняття ефективних управлінських рішень органом місцевого самоврядування. Наприклад, громаду села Білозір'я турбує зменшення запасів питної води, раціональне використання природних ресурсів та корисних копалин.
------------	--	---

Зовнішній вектор може реалізуватися на місцевому, регіональному, національному або глобальному рівнях. Втім, часто можна говорити про суміщення рівнів: місцевий / регіональний, національний / глобальний.

Приклад	<i>Місцевий рівень</i> передбачає програми для місцевої громади, де знаходиться ЗВО, консультації для бізнесу, гуртки для підлітків: наприклад, Донецький національний технічний університет, наразі переміщений у м. Покровськ, проводить «наукові пікніки» для учнів місцевих загальноосвітніх шкіл.
----------------	--

Приклад	<i>Місцевий рівень:</i> University of Brighton (Сполучене Королівство) у липні – серпні 2017 р. пропонує чотири літні школи для підлітків: STEM-освіта, Мода, Фотографія, Загальні навички (профорієнтаційний пошук), а також серію профорієнтаційних семінарів для дітей і батьків.
----------------	--

Приклад	<i>Місцевий / регіональний рівні:</i> У зв'язку зі складною суспільно-політичною ситуацією у країні, Психологічна служба Сумського державного університету на безоплатній основі надає допомогу всім, хто її потребує, зокрема учасникам бойових дій та їх рідним, переміщеним людям з інших регіонів, іншим постраждалим від агресії Російської Федерації. Таким чином, бенефіціарами психологічної допомоги можуть стати мешканці регіону: Сумської області та сусідніх областей.
----------------	---

Приклад	<i>Місцевий / регіональний / національний рівні:</i> Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, розташований у архітектурному ансамблі колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, 28 червня 2011 р. був включений до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Університет має певні зобов'язання, пов'язані зі збереженням і обслуговуванням історико-музейного комплексу, зокрема здійснює екскурсійне обслуговування відвідувачів з усієї країни та з-за кордону.
----------------	--

Приклад	<p><i>Глобальний рівень:</i> Цікавим прикладом реалізації УСВ на глобальному рівні є George Washington University (США) та його Центр досконалості глобальної фінансової грамотності (Global Financial Literacy Excellence Center), який ставить за мету підвищення фінансової грамотності студентів університету, урядовців, державних службовців США, а також на глобальному рівні. Центр разом із Standard & Poor бере участь у підготовці щорічного глобального обстеження з фінансової грамотності; готує відеоролики з фінансової грамотності. Центр працює для громадян усього світу, надаючи можливість усім бажаючим використовувати свої напрацювання.</p>
----------------	--

Внутрішній вектор університетської соціальної відповідальності має інституційний (загальноуніверситетський) та субінституційний рівні.

У першому випадку носієм УСВ виступає ЗВО в цілому, наприклад, заявляє про соціальну відповідальність у своїй місії, стратегії та програмах розвитку, реалізує її через програми розвитку волонтерства або соціальної відповідальності.

Приклад	<p>Наприклад, Університет Кадіса (Іспанія) заявляє про три напрями своїх соціальних зобов'язань:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) соціальна участь і волонтерство; 2) міграція, міжкультурна співпраця і сприяння міжнародному розвитку; 3) особлива увага людям з інвалідністю.
----------------	--

Приклад	<p>Університет штату Індіана (США) пропонує студентам першого року навчання записатися до Центру громадських лідерів.</p>
----------------	---

Водночас досить часто проект чи інша ініціатива соціальної відповідальності можуть реалізовуватися на субінституціональному рівні, тобто окремим інститутом, факультетом, кафедрою.

Приклад	<p>30 студентів-волонтерів Медичного коледжу University of Central Florida (США) влітку 2017 р. їдуть в Перу, щоб працювати у високогірному шпиталі (там є приміщення, але не вистачає лікарів). Студенти повинні знайти гроші, щоб оплатити подорож, опанувати іспанську мову та зібрати пожертви, щоб купити ліки, вітаміни, засоби гігієни для місцевого населення.</p>
----------------	--

Приклад	<p>Школа соціальних та поведінкових наук Tilburg University (Нідерланди) у Стратегічному плані 2014–2017 рр. приділяє найбільшу увагу академічній відповідальності, яку тлумачить як досконалість у викладанні, навчанні і дослідницькій діяльності у співпраці з іншими університетами та іншими школами Tilburg University.</p> <p>Школа економіки та менеджменту цього університету більше зосереджена на зовнішньому векторі реалізації УСВ, зокрема його економічному вимірі: студенти Школи надають консультації з стратегічного бізнес-менеджменту ІТ-стартапам. За один навчальний рік 562 студенти були залучені до надання консультації 49 підприємствам. Таким чином, кожен підрозділ Tilburg University обирає для себе звичний і зручний спосіб реалізації УСВ.</p>
----------------	--

Реалізація університетської соціальної відповідальності має багато форм і проявів. Чимало ЗВО заявляє про свою УСВ через місію ЗВО.

Приклад	The mission of Harvard College is to educate the citizens and citizen-leaders for our society (Місією Harvard College (США) є освіта громадян та громадських лідерів для нашого суспільства).
----------------	---

Приклад	Місія Київського університету імені Бориса Грінченка – сприяти кожному в цілісному розвитку і лідерському становленні, служити людині, громаді, суспільству.
----------------	--

ЗВО можуть проголошувати прихильність до соціальної відповідальності у принципах та цінностях своєї діяльності (які можуть доповнювати місію університету або замінити її).

Приклад	Веб-сайт University of Leeds (Сполучене Королівство) має окремий розділ «Цінності та відповідальність»; наскрізними цінностями, на яких ґрунтується діяльність ЗВО, – є професіоналізм, інклюзія, доброчесність і служіння громаді.
----------------	---

Приклад	Aston Business School (Сполучене Королівство) у своїй діяльності орієнтується на Принципи відповідальної менеджмент-освіти ²² та ставить перед Школою такі завдання:	
	1. Ціль	розвивати спроможність студентів бути у майбутньому генераторами стійкого розвитку бізнесу й суспільства та працювати задля інклюзивної і стійкої глобальної економіки
	2. Цінності	включити у нашу академічну діяльність та освітні програми цінності глобальної соціальної відповідальності UN Global Compact
	3. Методики	створювати освітні матриці, матеріали і середовище, запроваджувати процеси, сприятливі для ефективного навчання відповідальному лідерству
	4. Дослідження	брати участь у теоретичних та емпіричних дослідженнях, які сприяють нашому розумінню ролі, динаміки та впливу корпорацій на створення стійкої соціальної, екологічної та економічної вартості
	5. Партнерство	взаємодіяти з керівництвом підприємств і корпорацій, щоб поглиблювати наше знання про соціальні та екологічні виклики, з якими вони стикаються, та разом шукати ефективні відповіді на них
	6. Діалог	за участі освітян, студентів, бізнесу, урядових структур, споживачів, медіа, громадських організацій, інших зацікавлених осіб та стейкхолдерів підтримувати діалог і наукову дискусію з критичних питань, пов'язаних із глобальною соціальною відповідальністю та стійкістю

22

PRME - Principles for Responsible Management Education. – URL: <http://www.unprme.org>

23

University of Manchester Social Responsibility. – URL: <http://www.manchester.ac.uk/discover/social-responsibility>

24

University of Brighton social engagement strategy. – URL: <http://about.brighton.ac.uk/sustainability/files/5913/0683/6306/Socialengagementstrategyfinal090909.pdf>

25

Sustainable Campus Fund. – URL: <http://www.ed.ac.uk/about/sustainability/about/programmes/sustainable-campus-fund>

26

University of Leeds Research Ethics Policy. – URL: <http://ris.leeds.ac.uk/info/70/ethics>

Часто ЗВО заявляють про бачення власної соціальної відповідальності у стратегіях, програмах розвитку.

Приклад	University of Manchester (Сполучене Королівство) декларує: Social responsibility is one of our three core strategic goals in our «Manchester 2020 strategy» ²³ (Соціальна відповідальність є однією з трьох ключових стратегічних цілей нашої «Стратегії 2020»).
----------------	---

Приклад	University of Brighton має кілька стратегічних програмних документів, серед них – стратегія соціального залучення (social engagement strategy) ²⁴ .
----------------	--

Багато ЗВО мають спеціальні політики або програми УСВ.

Приклад	University of Edinburgh (Сполучене Королівство), серед інших ініціатив соціальної відповідальності, реалізує політику ощадливого ставлення до природних ресурсів (енергозбереження, зменшення споживання води тощо), яка реалізується через Sustainable Campus Fund ²⁵ (Фонд збереження довкілля і стійкості кампусу). Призначення фонду – пом'якшити та полегшити технологічний тиск університету на довкілля, задля цього заохотити студентів, викладачів, науковців, інших зацікавлених розробляти проектні заявки та представляти їх на конкурс з метою отримання фінансування на реалізацію «зелених ініціатив».
----------------	--

Приклад	Політика дослідницької етики (Research Ethics Policy ²⁶), що її впроваджує University of Leeds, базується на принципах дослідницької доброчесності, включає етичні, юридичні, професійні рамкові зобов'язання і стандарти, описує кращий досвід і практики.
----------------	---

Величезний простір для реалізація університетської соціальної відповідальності створюють ступеневі освітні програми. Багато ЗВО включають ідеї соціальної відповідальності у зміст навчальних курсів, завдань для самостійної роботи або студентських проектів.

Приклад	На факультеті маркетингу Національного економічного університету імені Вадима Гетьмана викладається дисципліна «Соціальна відповідальність»; факультет міжнародної економіки і менеджменту в рамках магістерської програми «Управління міжнародним бізнесом» пропонує міжпредметний тренінг «Європейські бізнес-практики корпоративної соціальної відповідальності», де студенти опановують ази соціальної відповідальності через ділові ігри, кейси, міні-тести з етики, знайомляться із стандартом ISO 26000. Дисципліна «Соціальна відповідальність» вивчається в інших ЗВО України.
----------------	---

Приклад	Isik University (Туреччина) намагається залучити кожного студента до участі в соціальному проекті. Після вивчення дисциплін із соціальної відповідальності студентам пропонують застосувати знання на практиці, реалізуючи проект у партнерстві з неурядовою організацією чи благодійним фондом.
----------------	--

Приклад	Магістерська програма у Школі публічних справ та екології Indiana University (США) передбачає виконання командного проекту, спрямованого на розв'язання реальної проблеми публічного (державного) сектору або неурядової організації. У такий спосіб студенти готуються стати соціально відповідальними державними службовцями або менеджерами громадських неприбуткових організацій.
----------------	---

Реалізація соціально відповідальних студентських проектів стала звичайною практикою: в рамках освітньої програми майбутні дизайнери розробляють і реалізують проекти ландшафтних парків; студенти спеціальності «соціальна педагогіка» заробляють кредити, працюючи в центрі реабілітації дітей із особливими потребами тощо.

Цікавий погляд на УСВ має Глобальна мережа університетської соціальної відповідальності (Global USR Network²⁷). Її учасники вважають освітню діяльність основною місією ЗВО, тому пропонують навчати соціальної відповідальності у кожному курсі на кожній освітній програмі. По завершенні навчання студенти повинні не тільки дістати необхідні фахові та загальні компетентності, але й стати стовідсотково соціально відповідальними.

Сьогодні важливим проявом соціальної відповідальності ЗВО є науково-дослідна діяльність. Багато університетів при виборі тематики дослідницьких робіт орієнтуються на соціально відповідальні та суспільно важливі теми.

Приклад	University of Brighton реалізує дослідницький проект «Футбол задля миру» ²⁸ ; об'єктом дослідження є поведінка дітей, які належать до різних соціальних, мовних, етнічних, релігійних груп, під час гри у футбол та спостереження за тим, як під час гри діти навчаються співпрацювати і спілкуватися.
----------------	---

Приклад	19 травня 2017 р. University of Manchester провів конференцію «Aid, Conflict and Peace: collaborative research symposium»; конференцію було присвячено аналізу конфліктів, міграції та вимушених переміщень; розглядалися проблеми миротворчої діяльності, порушення прав людини, надання допомоги; обговорювалась роль мистецтва та митців у налагодженні миру та зниженні конфліктогенності.
----------------	--

Важливо зауважити, що соціально відповідальною може бути не тільки тематика дослідження, але й методологія, підходи до його проведення, зокрема дослідження у багатонаціональних командах, розширення дослідницької проблематики через міжкультурний діалог, залучення місцевої громади до опитувань, обов'язковий збір та аналіз feedback, у разі вивчення конфліктів, опрацювання думок і ставлень конфліктуючих сторін тощо.

27

Global USR Network. – URL: <http://globalusrnetwork.org/objective.html>

28

University of Brighton Football 4 Peace. – URL: <http://www.football4peace.eu>

29

University of Central Florida Blood Drive. – URL: <http://admfin.ucf.edu/blooddrives>

Крім вищезазначеного, існує багато інших форм проявів УСВ.

Приклад	Тисячі студентів, викладачів, адміністративних працівників University of Central Florida щорічно стають донорами крові ²⁹ . Студентська служба здоров'я створила відеоролик «П'ять кроків, щоб захиститися від сонця».
Приклад	Доволі поширеними в Україні є юридичні клініки, які працюють на базі юридичних університетів або факультетів; для підтримки, обміну досвідом і активізації взаємодії юридичні клініки об'єдналися в Асоціацію юридичних клінік України.
Приклад	Коледж гуманітарних та природничих наук Indiana University пропонує студентам-бакалаврам безліч можливостей для волонтерства: <ul style="list-style-type: none">▪ робота з дітьми і молоддю;▪ робота з дорослими;▪ нагляд і допомога тваринам;▪ робота на університетському кампусі;▪ робота у національних волонтерських проектах;▪ робота у міжнародних волонтерських проектах.

Висновок

- УСВ є складним, динамічним, багатосуб'єктним, багатовимірним і багаторівневим явищем, яке через свою складність і розмаїтість важко піддається визначенню. Тому УСВ варто описувати через основні параметри: виміри, вектори, форми тощо.
- Вивчення досвіду реалізації УСВ університетами різних країн надає багато прикладів належних практик, вартих запозичення українськими ЗВО.

Практичні завдання

«Сутність та ключові ознаки УСВ»

1. Розкрийте сутність УСВ через її ключові ознаки (характеристики) та проілюструйте їх, спираючись на власний досвід або приклади з посібника.

Шаблон для виконання

	Типові форми прояву УСВ	Приклади
1		
2		
3		
4		
5		
6		

	Внутрішній вектор УСВ	Зовнішній вектор УСВ
	Приклади	
1		
2		

	Виміри УСВ	Приклади
1		
2		
3		
4		
5		
6		

	Бенефіціарами УСВ можуть бути	Приклади
1		
2		
3		
4		

	Суб'єктами / носіями УСВ можуть бути	Приклади
1		
2		
3		
4		

«Визначення УСВ»

1. Запропонуйте власне визначення УСВ.
2. Порівняйте власне визначення з визначеннями колег шляхом ідентифікації спільних та відмінних ознак. Результати порівнянь занесіть у шаблон для виконання завдання.

Шаблон для виконання

	Спільні ознаки:	Відмінності:
Визначення 1:		
Визначення 2:		
Визначення 3:		

3. На основі проведеного аналізу запропонуйте оптимальне визначення УСВ.

Оптимальне визначення УСВ	
----------------------------------	--

«Соціальна відповідальність українських ЗВО»

1. Складіть список заходів, проектів та інших ініціатив з УСВ, які діють у Ваших університетах.
2. Визначте проблему, на розв'язання якої спрямована та чи інша ініціатива, та бенефіціарів, які виграють від розв'язання проблеми. Результати аналізу занесіть у шаблон для виконання завдання.

Шаблон для виконання

Заходи, ініціативи УСВ	Проблема	Бенефіціар

3. Запропонуйте інші, актуальні у світлі сучасної суспільно-політичної ситуації, заходи УСВ, означив проблеми, на розв'язання яких вони спрямовані.

Шаблон для виконання

Заходи, ініціативи УСВ	Проблема

Список рекомендованих джерел

1. University of Manchester Social Responsibility. – URL: <http://www.manchester.ac.uk/discover/social-responsibility>
2. University of Brighton social engagement strategy. – URL: <http://about.brighton.ac.uk/sustainability/files/5913/0683/6306/Socialengagementstrategyfinal090909.pdf>.
3. Sustainable Campus Fund. – URL: <http://www.ed.ac.uk/about/sustainability/about/programmes/sustainable-campus-fund>.
4. University of Leeds Research Ethics Policy. – URL: <http://ris.leeds.ac.uk/info/70/ethics>.
5. Global USR Network. – URL: <http://globalusrnetwork.org/objective.html>.
6. Football 4 Peace. – URL: <http://www.football4peace.eu>.
7. PRME - Principles for Responsible Management Education. – URL: <http://www.unprme.org>.
8. University of London Corporate Social Responsibility. – URL: <http://www.london.ac.uk/corporate-social-responsibility.html>.
9. Enactus: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – URL: http://enactus.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/KNEU_15-%E2%80%93-%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%96%D1%8F.pdf.
10. George Washington University Global Financial Literacy Excellence Center. – URL: <http://gflec.org>.

Тема 3. Університети – лідери університетської соціальної відповідальності

Теоретичний матеріал

УСВ як параметр конкуренції ЗВО

Університети конкурують між собою за лідерські позиції у рейтингах, світових чи національних. Зазвичай лідерами світових і національних рейтингів стають ЗВО з найкращими показниками в академічній площині: дослідження, публікації, наукові ступені викладачів, винагороди за винаходи тощо. Але у міру усвідомлення ролі вищої освіти у суспільному розвитку зростає увага до соціальної відповідальності окремого ЗВО та вищої освіти загалом. Дедалі більше університетів готові взяти на себе ролі генераторів нових ідей, драйверів технологічних інновацій, ініціаторів суспільних змін. З одного боку, намагаючись максимально відповідати суспільним запитам, удосконалюватися, йти уперед, соціально відповідальні ЗВО шукають партнерських стосунків, асоціації з іншими ЗВО для обміну знаннями і досвідом, спільного пошуку рішень для проблемних питань, подолання перешкод на шляху до практикування УСВ. З іншого боку, ЗВО – лідери УСВ прагнуть визнання своєї ролі у сприянні соціально-економічному розвитку міста, зусиль, коштів, витрачених на допомогу громаді, консультації стартапам, підтримку вразливим категоріям громадян тощо. У першому випадку з'являються асоціації, мережі ЗВО, об'єднані ідеєю просування УСВ; у другому випадку народжуються альтернативні рейтинги, які визнають не тільки академічні досягнення університетів, але також їх громадську діяльність, соціальну відповідальність, співпрацю з громадою.

Водночас не варто протиставляти академічну досконалість соціальній відповідальності ЗВО. Приклади багатьох університетів свідчать, що ЗВО – лідери традиційних рейтингів, зазвичай, є також лідерами УСВ, незалежно від того, чи визнана їх соціальна відповідальність тим чи іншим рейтингом.

Соціальна відповідальність тісно пов'язана з якістю освіти, при тому саме соціальна відповідальність є первинною і обумовлює високу якість викладання, високоякісні освітні продукти (як-то освітні програми), сучасний зміст тощо: соціально відповідальний ЗВО не може пропонувати освітні програми, що не потрібні на ринку праці, без поваги ставитись до студентів, ігнорувати потреби викладачів.

Лідери УСВ у рейтингу QS Stars

Світовий рейтинг університетів QS, на додаток до загального рейтингу, де переважають академічні параметри оцінювання, щороку проводить додатковий рейтинг за тими параметрами, які університетська спільнота та студенти вважають важливими, але які не враховані в офіційному рейтингу QS; це, наприклад, університетська інфраструктура, рівень інтернаціоналізації та інноваційності, кількість мистецько-культурних заходів тощо. До списку додаткових параметрів оцінювання входить і університетська соціальна відповідальність³⁰.

Діяльність університетів за рейтингом QS Stars оцінюється за п'ятибальною (п'ятизірковою) системою. За параметром «університетська соціальна відповідальність» найвищий п'ятизірковий рейтинг мають 44 ЗВО, які представляють Азію, Європу, Північну та Латинську Америку, Австралію та Океанію. Загалом, до рейтингу QS Stars – Університетська соціальна відповідальність входять понад 200 ЗВО з усіх континентів світу.

30

QS Stars: Methodology. – URL: <https://www.topuniversities.com/qs-stars/qs-stars-methodology>.

31

Rating Universities on Social Responsibility: QS Stars. - URL: <https://www.topuniversities.com/qs-stars/qs-stars/rating-universities-engagement-qs-stars>

32

Environmental Association for Universities and Colleges. – URL: www.eauc.org.uk

33

Universities that count annual report. – URL: <http://www.st-andrews.ac.uk/media/sasi/documents/Universities%20that%20Count%20Annual%20Report%202009-10.pdf>

За методологією QS Stars соціальну відповідальність формують чотири компоненти (виміри) діяльності ЗВО:

- 1) внесок у розвиток громади – 20 балів;
- 2) добродійність та участь у кампаніях з ліквідації наслідків стихійних лих – 10 балів;
- 3) внесок у розвиток людського капіталу в регіоні, де знаходиться університет (тобто скільки місцевих студентів навчаються в університеті та яка частка випускників університету працевлаштовуються в цьому регіоні) – 10 балів;
- 4) позитивне ставлення до довкілля – 10 балів³¹.

Варто зауважити, що методологія вимірювання університетської соціальної відповідальності передбачає чіткі кількісні орієнтири для кожного з компонентів. Так, за першим пунктом, для отримання найвищого балу внесок ЗВО у розвиток громади має складати не менше 1% його бюджету або 2 млн доларів США; ці кошти мають вкладатися у громадські проекти, що реалізуються у радіусі 200 км навколо університетського кампусу. Позитивне ставлення до довкілля (четвертий пункт) передбачає наявність в університеті конкретних політик і програм: веб-сторінку, присвячену стійкому розвитку, програму збереження енергії, програму збереження води, програму вторинної переробки відходів (recycling program), спеціальну транспортну політику.

Методологія вимірювання університетської соціальної відповідальності QS Stars може стати орієнтиром для української університетської спільноти у формуванні концепції університетської соціальної відповідальності.

Модель оцінки УСВ Екологічної асоціації університетів і коледжів (Environmental Association for Universities and Colleges)³², Сполучене Королівство

Втім, існують інші концепції та методології оцінки ЗВО – лідерів освітніх послуг за параметром УСВ. Модель оцінки соціальної відповідальності на основі індексу екологічної та соціальної відповідальності (Environmental and Social Responsibility Index) було запропоновано Екологічною асоціацією університетів і коледжів Сполученого Королівства. Індекс формується показниками чотирьох «стовпів» (pillars):

- Громада
- Довкілля (екологія)
- Ринок
- Робоче місце,

та низкою індикаторів вимірювання впливу ЗВО на зовнішнє і внутрішнє середовище:

- ✓ екологічного:
 - запобігання зміні клімату, біорозмаїття, вторинна переробка відходів, зменшення споживання води та
- ✓ соціального:
 - здоров'я, безпека, добробут, рівноправ'я, розмаїття, інклюзія, розвиток персоналу, можливість подорожування для студентів і викладачів³³.

Можливо така методологія оцінки екологічної та соціальної відповідальності виявилась громіздкою, занадто складною і недешевою, бо була застосована тільки один раз.

Ініціативи UCSB у вищій освіті Азії

Останнім часом роль лідерів UCSB перебирають на себе ЗВО Азії. University Social Responsibility Summit³⁴ (Саміт UCSB), що відбувся 2016 р. у Пекіні, зібрав понад 200 ректорів / президентів, керівників вищої ланки, професорів і студентів з 52 університетів, що представляли 12 країн Азії.

Ініціатором проведення Саміту була Мережа UCSB / University Social Responsibility Network, заснована у 2015 р. Hong Kong Polytechnic University. Серед 14 засновників Мережі – шість університетів із Азії, решта – зі Сполученого Королівства, Ізраїлю, Австралії, Південної Африки та Бразилії.

Місія University Social Responsibility Network³⁵:

- заснувати платформу для обміну думками, ідеями, ресурсами, кращими практиками, підходами до розв'язання проблемних питань задля поширення і утвердження UCSB серед членів Мережі;
- розробляти та втілювати спільні проекти з UCSB;
- бути активним учасником глобального дискурсу;
- завдяки мережеві співпраці і партнерству зробити внесок у розвиток UCSB на глобальному рівні.

University Social Responsibility Network сприяє і підтримує міжнародне співробітництво у сфері UCSB, програми студентської мобільності, обмін кращими практиками, публікації за участі міжнародних авторських колективів.

Дослідники відзначають три головні тенденції руху UCSB в Азії: стрімке поширення, інноваційний характер, міжнародне лідерство³⁶.

Якщо кілька років тому, основною формою UCSB було волонтерство, нині UCSB реалізується через розширення освітніх послуг і програм для громад і спільнот, з якими співпрацюють ЗВО, а також шляхом включення тематики UCSB у навчальні плани й освітні ступеневі програми.

Також стрімко поширюються інноваційні підходи до реалізації UCSB. Всесвітньо відомою стала програма «Kyotology Education Program»³⁷, розроблена Kyoto University. Програма складається з двох рівноцінних компонентів: традиційного навчання та проектної роботи. Другий компонент передбачає «занурення» у життя місцевої громади, дослідження і розв'язання її проблем, планування та реалізацію заходів на підтримку соціального, культурного життя, історичної спадщини тощо. Щоб сприяти співпраці студентів і дослідників з громадами і спільнотами, що звертаються за послугами, в університеті працює освітньо-дослідницький центр регіональної співпраці.

Ще один лідер UCSB – Hong Kong Polytechnic University – запровадив правило, що усі студенти-магістри повинні обрати принаймні один service learning course, тобто курс, що поєднує навчання та «служіння» громаді.

Крім того, ЗВО Азії претендують на світове лідерство, доказом чого стало заснування згадуваної University Social Responsibility Network. Іншим свідченням можна вважати заснування у 2016 р. премії Yidan Prize³⁸ – найбільшої світової винагороди у сфері вищої освіти. Призначення Yidan Prize – «створити кращий світ за допомогою освіти» (to create a better world through education) та відзначити університети, які найкраще проявили себе у дослідницькій сфері та освітній діяльності. Щорічно ЗВО з усього світу змагатимуться за дві номінації, кожна розміром US \$3,9 млн. Розташована в Гонконгу, Yidan Prize Foundation володіє ендавментом у US \$320 млн та планує за допомогою конкурсних заходів, інших ініціатив створити платформу для розгортання глобального освітнього дискурсу та підтримки і поширення освітньої філантропії.

34

University Social Responsibility Summit. – URL: https://www.polyu.edu.hk/web/en/media/media_releases/index_id_6265.html

35

University Social Responsibility Network. – URL: <http://www.usr-network.org>

36

Hollister Robert M. Could Asia lead on university social responsibility? // University World News, November 18, 2016, Issue No:437. – URL: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20161114182250449>

37

Kyotology Education Program. – URL: <http://www.coc.kyoto-u.ac.jp>

38

Yidan Prize Foundation. – URL: <http://www.yidanprize.org/en>

Університетська соціальна відповідальність Universitat Autònoma de Barcelona

У той час, як одні ЗВО намагаються потрапити у світові, регіональні та національні рейтинги УСВ, інші практикують соціальну відповідальність, не змагаючись за місце в рейтингах.

Universitat Autònoma de Barcelona³⁹, Іспанія (понад 30 тисяч студентів, 25% англійських програм, 33 % іноземних студентів) за параметром УСВ не входить до рейтингу QS Stars, але провадить дієву і ефективну політику УСВ, реалізує розгалужену програму.

Політика УСВ даного ЗВО спирається на шість внутрішніх документів:

- Принципи і цінності Universitat Autònoma de Barcelona.
- Правила і функції Комітету соціальної відповідальності.
- Кодекс належних дослідницьких практик.
- Кодекс належних практик викладання і навчання.
- План дій щодо рівності чоловіків і жінок.
- Політика гідності. Інструменти гарантування середовища, вільного від насильства і переслідування.

Сім напрямів соціальної відповідальності Universitat Autònoma de Barcelona включають:

1. Довкілля.
2. Здоров'я.
3. Солідарність.
4. Простір.
5. Відповідальні дослідження.
6. Рівність і гендерні питання.
7. Соціокультурний трансфер.

За кожним напрямом реалізується кілька програм, проектів, ініціатив.

Приклад	<p>Довкілля</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Застосування принципів екологічної стійкості у діяльності ЗВО, а саме: ощадливе використання електроенергії та води, вибір екологічно чистих транспортних засобів, інших товарів і обладнання. ▪ Заходи стимулювання ефективного поводження із відходами, тобто: зменшення, сортування, повторне використання, ресайклінг. ▪ Раціональне користування транспортом: веб-сторінка на університетському сайті, додаток до мобільного телефону інформують про розклад руху транспорту, найближчі зупинки, велосипедні стоянки, відхилення від розкладу тощо. ▪ Догляд і збереження природного середовища, у якому розташований університет.
----------------	---

Приклад	<p>Здоров'я</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Створення можливостей для фізичної активності, спортивні гуртки. ▪ Формування звичок здорового харчування. ▪ Емоційне здоров'я. ▪ Сексуальне здоров'я. ▪ Пропагування здорового способу життя. ▪ Охорона праці, безпека на робочому місці. ▪ Медичні послуги та фізіотерапевтичні процедури. ▪ Профілактика наркоманії.
----------------	---

Приклад	<p>Солідарність</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Програма CROMA: допомога дітям із вразливих сімей здобути освіту (не покинути школу або повернутися до навчання). ▪ Universitat Autònoma de Barcelona пропагує економічну солідарність: справедливі і стійкі моделі економічного розвитку поширюються через ступеневі освітні програми на Факультеті економіки і бізнесу. ▪ Зазначена діяльність доповнюється просвітницькими заходами щодо негативного впливу неоліберальної економіки; рекомендаціями щодо правильного вибору банку. ▪ На волонтерських засадах Universitat Autònoma de Barcelona утримує електронну платформу для комунікації із громадянами, що постраждали від іпотечних кредитів (збір інформації про постраждалих, співбесіда з тими, хто вперше звертається по допомогу). ▪ Допомога у розвитку включає практичні заходи, тренінги та навчальні курси, дослідницькі проекти в країнах, що розвиваються. ▪ Програма «Справедливість»: студенти-волонтери допомагають суспільній інтеграції колишніх в'язнів.
----------------	---

Висновок

- Аналіз практик реалізації УСВ університетами різних країн свідчить, що сьогодні УСВ є одним із критеріїв конкурентоспроможності ЗВО поряд із якістю освітніх послуг та дослідницькою діяльністю.
- Нині для багатьох ЗВО соціальна відповідальність більше не є окремою програмою допомоги місцевій громаді; натомість УСВ є наскрізним стрижнем, що пронизує різні виміри і напрями діяльності сучасного ЗВО.
- Досить часто УСВ реалізується задля користі самого ЗВО: його студентів, викладачів, адміністрації, що не применшує важливості тих чи інших програм, проектів, заходів та інших ініціатив.

Практичні завдання

«Лідери світових рейтингів УСВ»

1. Ознайомтеся із міжнародним рейтингом QS Stars – Соціальна відповідальність (за посиланням: <https://www.topuniversities.com/qs-stars/qs-stars/rating-universities-engagement-qs-stars>).
2. Оберіть два університети з різних континентів та детально вивчіть їх діяльність, пов’язану із УСВ.
3. Визначте ключові ініціативи, програми, заходи УСВ, які реалізують обрані університети.
4. Ідентифікуйте спільні ознаки цих ініціатив, заходів тощо. Результати аналізу занесіть у шаблон для виконання завдання.
5. Позначте ті ініціативи, програми, заходи УСВ, які варто запровадити у Вашому ЗВО.

Шаблон для виконання

Ініціативи, програми, заходи УСВ університету ₁	Ініціативи, програми, заходи УСВ університету ₂	Спільні ознаки	Примітки (досвід УСВ вартій запозичення)

6. Мережа європейських ЗВО реалізує ще один проект, присвячений УСВ – European Network of Socially Responsible Universities⁴⁰. Вивчіть веб-сайт проекту (за посиланням: <http://usr-net.eu/index.html>), його цілі, очікувані результати, цільову аудиторію, партнерів і членів мережі; завітайте на сторінку проекту у Facebook: <https://www.facebook.com/USR.Network>
7. У групі з 2-3 осіб обговоріть такі запитання:
 - a. Наскільки активні учасники проекту?
 - b. Які теми вони обговорюють?
 - c. На основі перегляду сайту проекту і сторінки Facebook проаналізуйте, наскільки актуальними для європейської освітянської спільноти є питання УСВ?
 - d. Наскільки питання, що їх обговорюють європейські ЗВО, є актуальними для українських університетів?
 - e. Чи цікаво Вам особисто приєднатися до мережі?
 - f. Чи готовий Ваш ЗВО стати членом мережі (обидва види членства – індивідуальне та організаційне – можливі)?
8. Результати обговорення занесіть до шаблону для виконання завдання.

Шаблон для виконання

Запитання	Відповіді	Аргументи
a		
b		
c		
d		
e		
f		

«УСВ у вищій освіті України»

Проаналізуйте різні складові профілю Вашого ЗВО на предмет відображення у них УСВ. Результати аналізу занесіть у шаблон для виконання завдання.

Шаблон для виконання

Реалізація УСВ у _____ (назва ЗВО)	
Складові профілю ЗВО	Яким чином відображена УСВ
Місія	
Принципи, цінності	
Стратегія / програма розвитку ЗВО	
Статут	
Етичний кодекс	
Суспільно важлива тематика дослідницьких робіт	
Студентські проекти на допомогу громаді	
Інші прояви УСВ	

Список рекомендованих джерел

1. QS Top Universities. – URL: <https://www.topuniversities.com/qs-stars/qs-stars-methodology>.
2. QS Top Universities Social Responsibility Ratings. – URL: <https://www.topuniversities.com/qs-stars/qs-stars/rating-universities-engagement-qs-stars>.
3. Environmental Association for Universities and Colleges. – URL: www.eauc.org.uk.
4. Universities that count annual report. – URL: <http://www.st-andrews.ac.uk/media/sasi/documents/Universities%20that%20Count%20Annual%20Report%202009-10.pdf>.
5. University Social Responsibility Summit. – URL: https://www.polyu.edu.hk/web/en/media/media_releases/index_id_6265.html.
6. University Social Responsibility Network. – URL: <http://www.usrnetwork.org>.
7. Kyotology Education Program. – URL: <http://www.coc.kyoto-u.ac.jp>.
8. Yidan Prize Foundation. – URL: <http://www.yidanprize.org/en>.
9. Universitat Autònoma de Barcelona. – URL: <http://www.uab.cat>.
10. European Network of Socially Responsible Universities. – URL: <http://usr-net.eu/index.html>.

Тест

1. *Яке із тверджень є коректним?*
 - УСВ мало чим відрізняється від корпоративної соціальної відповідальності.
 - УСВ не має нічого спільного із корпоративною соціальною відповідальністю.
 - УСВ та корпоративна соціальна відповідальність мають багато спільного, але й багато відмінного.
2. *Яке із тверджень є коректним?*
 - Волонтерство і філантропія є формами УСВ.
 - Філантропію не можна вважати формою УСВ.
 - Волонтерство не можна вважати формою УСВ.
3. *Яке із тверджень не є коректним?*
 - Завдання бізнес-школи – навчити студента дбати про довкілля, громаду, в якій знаходиться підприємство, і працівників.
 - Бізнес-школи ніколи не повинні дбати про УСВ; їх завдання – навчити студентів заробляти гроші.
 - Завдання бізнес-школи – навчити студента бути відповідальним бізнес-менеджером і дбати про стійкість бізнесу і залучення найкращих працівників.
4. *Яке із тверджень є коректним?*
 - Окремі підрозділи ЗВО не можуть запроваджувати свої власні програми і проекти УСВ, інакше в університеті пануватиме хаос.
 - Будь-який підрозділ ЗВО може реалізувати програму чи проект УСВ – було б натхнення.
 - Без підтримки ректора ніяка УСВ не можлива.
5. *Яке із тверджень не є коректним?*
 - Носієм УСВ може бути тільки ЗВО в цілому.
 - Носієм УСВ може бути ЗВО в цілому та його окремі підрозділи.
 - Носієм УСВ може бути ЗВО в цілому та його окремі викладачі.
 - Носіями УСВ можуть бути викладачі, що мають бажання змінити світ на краще.
6. *Яке із тверджень є коректним?*
 - Не можна вважати УСВ діяльність університету, спрямовану на поліпшення життя його студентів і викладачів.
 - Тільки місцева громада може бути бенефіціаром УСВ.
 - Бенефіціари УСВ можуть знаходитися як усередині ЗВО, так і назовні.
7. *Яке із тверджень не є коректним?*
 - Соціальний вимір Болонського процесу заохочує ЗВО запроваджувати студентоцентроване викладання та навчання, а також навчання упродовж життя.
 - Соціальний вимір Болонського процесу зобов'язує ЗВО надавати послуги місцевій громаді та підтримувати стосунки з бізнесом.
 - Соціальний вимір Болонського процесу стимулює ЗВО до запровадження стратегій, націлених на розширення доступу до вищої освіти.
 - Соціальний вимір Болонського процесу передбачає поліпшення якості студентських послуг.

8. *Яке із тверджень є коректним?*
- Міжнародний стандарт ISO 26000 адресований тільки ЗВО.
 - Міжнародний стандарт ISO 26000 адресований тільки бізнесу.
 - Міжнародний стандарт ISO 26000 адресований усім типам організацій без винятку.
 - Міжнародний стандарт ISO 26000 адресований тільки міжнародним організаціям.
9. *Яке із тверджень є коректним?*
- ЗВО, що витрачають багато зусиль на УСВ, навряд чи надаватимуть високоякісні освітні послуги.
 - Соціальна відповідальність ЗВО обумовлює високу якість викладання та дослідницької діяльності.
 - ЗВО з низьким академічним рейтингом запровадили рейтинги в УСВ, щоб підтримувати свою репутацію.
10. *Які з тверджень є коректними?*
- Найбільша світова винагорода у сфері вищої освіти – Yidan Prize – щорічно відзначатиме досягнення ЗВО Азії.
 - Найбільша світова винагорода у сфері вищої освіти – Yidan Prize – щорічно відзначатиме найкращі університети світу, незалежно від місця її розташування.
 - Місія Yidan Prize Foundation – створити кращий світ за допомогою освіти.
 - Місія Yidan Prize Foundation – зібрати якомога більше коштів для підтримки ЗВО в умовах фінансово-економічної кризи.
 - Yidan Prize Foundation планує перетворитися на платформу для розгортання глобального освітнього дискурсу та підтримки і поширення освітньої філантропії.
 - Yidan Prize Foundation планує перетворитися на майданчик з просування і рекламування азійських ЗВО.
11. *З якими з нижченаведених тверджень Ви більше погоджуєтесь, ніж не погоджуєтесь? Надайте аргументи на підтвердження Вашої думки. Занесіть відповіді у шаблон для виконання завдання.*

Шаблон для виконання

Твердження	Погоджуюсь / не погоджуюсь	Аргументи
Університети – лідери повинні бути лідерами у поширенні знань та розробленні моделей і механізмів їх застосування в управлінні, економіці, інженерії, інформатизації, будь-якій іншій сфері.		
Призначення ЗВО – виховувати еліту, навчати студентів і проводити дослідження, а не допомагати в'язням і безпритульним.		

Співпраця університету з громадою допомагає, насамперед, самому ЗВО: це майданчик для перевірки гіпотез і теорій, пілотування нових курсів і тренінгів, джерело нових ідей, кейсів і досвіду для роботи в аудиторії.		
УСВ, волонтерство забирає багато часу у студентів та викладачів і нічого не дає натомість.		

12. Ідентифікуйте проблеми громади, міста, району, регіону, галузі, держави, до вирішення яких міг би долучитися Ваш ЗВО. Запропонуйте заходи (план дій) з розв'язання обраних проблем. Визначте потенційних партнерів. Яких ресурсів потребуватиме вирішення тої чи іншої проблеми (наприклад, експертна допомога, лабораторії і обладнання, гроші, робочий час та інше). Занесіть результати Вашого аналізу до шаблону для виконання завдання.

Шаблон для виконання

..... назва ЗВО				
	Проблема	Заходи	Партнери	Ресурси
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

Оржель Олена
Університетська соціальна
відповідальність у контексті
університетського лідерства

Навчальний посібник

Літературний редактор *В. Мілевська*
Комп'ютерне верстання *Є. Александрова*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 4,65. Наклад 300 пр. Зам. 071

ДП «НВЦ «Пріоритети»
01014, м. Київ, вул. Петра Болбочана, 8, корп. 6
тел./факс: 254-51-51

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №3862 від 18.08.2010

Tempus

Education for
Leadership,
Intelligence and Talent
Encouraging

